LOLITA ZAGAEVSCHI CORNELIUS, *Funcţii metaforice în **Luntrea lui Caron** de Lucian Blaga. Abordare în perspectivă integralistă*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2005, 350 p.

Cartea Lolitei Zagaevschi Cornelius se întemeiază pe cercetarea desfăşurată de autoare în cadrul proiectului său doctoral. Tematica abordată se înscrie într-o arie a hermeneuticii textului blagian (anume, rolul semantic-textual şi tipologia metaforelor) care a beneficiat de o bogată serie de studii din varii perspective teoretice, numeroase asemenea surse fiind examinate în profunzime şi evidenţiate ca atare în lista bibliografică vastă a lucrării. Cu toate acestea, putem afirma fără ezitare că, sub aspectul unei tratări funcţionale coerente în cadrul conceptual al lingvisticii coşeriene a textului, la limita superioară unde aceasta se deschide înspre poetică, problematica menţionată este încă departe de a fi fost epuizată. Volumul la care ne referim aici reprezintă prima elaborare sistematică, într-o hartă generală, bogat ilustrată cu material textual, a acestei arii de investigaţie.

Lingvistica integrală a textului este încă un domeniu în construcţie – un domeniu ale cărui linii fundamentale au fost trasate cu claritate în opera coşeriană, dar ale cărui instrumente conceptuale îşi aşteaptă încă precizarea, clarificarea, detalierea şi exemplificarea. Faptul este cu atât mai acut resimţit în zona de investigaţie liminară poeticii. De aceea, credem că nu exagerăm susţinând că însăşi alegerea *funcţiilor metaforice* manifestate în romanul *Luntrea lui Caron* drept obiect al cercetării din perspectivă integralistă constituie un act de curaj, asumat de autoare pe temeiul unei solide cunoaşteri a fundamentelor lingvisticii integrale. Dintre studiile Lolitei Zagaevschi Cornelius ce vădesc îndelungatul proces de reflecţie şi gestaţie, nu lipsit de dificultăţi, menţionăm aici doar câteva, în mod special relevante: *Metafore în lingvistica textului*, în „Revista de lingvistică şi ştiinţă literară", 2001, nr. 1–6, Chişinău, p. 141-147; *Lingvistica integrală şi tipologia blagiană a metaforelor*, în *Meridian Blaga*, III, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj-Napoca, 2003, p. 210-214; *Sensul metaforic al **călătoriei** în romanul „Luntrea lui Caron" de Lucian Blaga*, în *Meridian Blaga*, IV, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj-Napoca, 2004, p. 215-220; *Funcţiile evocative în lingvistica integrală a textului*, în „Limba română", (Chişinău), 2006, nr. 4–6, p. 30-43. Cartea pe care o avem în faţă, rezultat al acestui proces, lasă să transpară căutările ştiinţifice conduse cu tenacitate şi refuz constant al compromisului, pe fondul unei înţelegeri autentice a integralismului în litera şi spiritul său.

Conform afirmaţiei din *Introducere*, obiectivul demersului este „descrierea procesului de articulare a sensului ('formei conţinutului') unui text, romanul *Luntrea lui Caron* de Lucian Blaga, din perspectiva configuraţiei specifice a funcţiilor textuale metaforice, realizate în acest text" (p. 13). Aparatul conceptual construit pentru a răspunde acestui obiectiv valorifică două componente: (a) perspectiva lingvisticii textului ca hermeneutică a sensului, concretizată în noţiuni precum *articularea sensului*, *funcţie textuală*, *funcţie evocativă a semnului în text*, *tip textual*, *formă a textului*; (b) perspectiva poeticii antropologice în linia dezvoltată de Mircea Borcilă, care furnizează noţiuni precum *metafora din limbaj*, *metaforă de sens* (*transsemnificaţională*), *cadre* şi *câmpuri referenţiale*, *strategie semantică diaforică*, *endoforică* şi *epiforică*.

Credem că volumul reflectă un parcurs investigaţional cu totul particular, căruia textul individual *Luntrea lui Caron* îi este simultan *punct de plecare* şi *destinaţie*. Afirmaţia noastră nu are în vedere ideea unui traseu circular – de la intuirea primară a sensului textual şi până la explicarea şi justificarea acestuia –, deşi, fireşte, şi acest aspect constituie un adevăr: un adevăr însă trivial, valabil *din principiu* pentru orice cercetare analitic-textuală, unul care nu poate constitui o trăsătură specifică lucrării la care ne referim. În acest caz, oricum, textul reprezintă *într-un moment iniţial* punct de plecare şi, evident, *într-un moment ulterior,* ţintă sau destinaţie. Or, noi afirmăm că în cartea Lolitei Zagaevschi Cornelius textul blagian este *simultan* şi una, şi alta. Să explicăm.

(1) Pentru lectorul interesat de aparatul conceptual al lingvisticii integrale a textului, nu neapărat (şi) de textul individual, lucrarea *în întregimea ei* se constituie în desfăşurarea constructivă şi

dezbaterea acestui aparat conceptual. Romanul *Luntrea lui Caron* este, atunci, **punct de plecare într-un demers cu miză teoretică**, mai exact unul care vizează **palierul epistemic al lingvisticii generale a textului**.

(2) Pe de altă parte, pentru lectorul interesat *numai* de textul blagian, lucrarea, *în întregimea ei,* se constituie în analiza acestui text (cu precădere analiza funcţiilor metaforice din acest text), analiză în cadrul căreia aparatul conceptual integralist poate fi considerat a juca un rol exclusiv instrumental. *Luntrea lui Caron* este, atunci, **ţinta unui demers situat la palierul epistemic al analizei textuale** (în accepţie coşeriană).

Cartea este structurată în două mari secţiuni care sunt, în consecinţă, inextricabil legate. Prima secţiune este dedicată situării epistemologice şi delimitării cadrului de lucru-sarcină crucială, care ţine în balanţă întregul demers, în sensul evitării riscului de „a căuta ceva ce nu se va putea găsi niciodată" (Eugenio Coseriu, *Textlinguistik. Eine Einführung*, Tübingen, 1981, p. 113). Secţiunea I, *Cadrul conceptual*, este organizată în direcţia unei focalizări progresive, pe două segmente: **1. Semantica textului**, cu subsecţiunile: *Planul textului în tripartiţia planurilor limbajului*, *Lingvistica textului în raport cu alte discipline*, *Teoria articulării sensului*, *Funcţia textuală*, *„Luntrea lui Caron" – literatură sau memorii*; **2. Dimensiunea metaforică a sensului**, cu subsecţiunile: *Configurarea domeniului metaforic. Creativitate culturală, creativitate lingvistică*, *Tipologia structural-funcţională a metaforelor*, *Metafora – funcţie textuală*, *Câteva modele de analiză a metaforelor în text. Raportare critică*, *Identificarea şi descrierea metaforelor în text*, *Funcţii textuale ale metaforelor*.

Pe lângă precizarea limitelor demersului, ca parte a delimitării obiectului de studiu şi a ţintelor investigaţiei (vezi, de exemplu, pentru ansamblul cercetării, precizările din *Introducere*, sau, cu aplicare la problematica metaforei, secţiunea **2.1.**), remarcăm statuarea explicită a etapelor metodologice ale analizei (subsecţiunea **2.5.**, *Identificarea şi descrierea metaforelor în text*, p.159-165). Tezele şi conceptele cu care se operează sunt de asemenea prezentate cu maximă claritate. Grăitoare sunt, în acest sens, disocierile extrem de nuanţate din secţiunea **1.2.**, *Lingvistica textului în raport cu alte discipline* (gramatica transfrastică, stilistica în accepţie integralistă, poetica), precum şi raportarea demersului propriu la câteva modele de analiză a fenomenului metaforic construite pe baze teoretice diferite (**2.4.**). Demnă de subliniat este progresia de la prezentarea instrumentelor de lucru înspre analiza propriu-zisă, altfel spus de la definirea conceptelor înspre „umplerea" lor cu material ilustrativ din textul examinat (un exemplu îl constituie subsecţiunea **1.4.2.**, dedicată funcţiilor evocative actualizate în roman).

Pe baza examinării critice a surselor şi în urma confruntării hermeneutice cu textul dat, sunt avansate şi argumentate soluţiile proprii. Câteva puncte focale de pe parcursul lucrării ies în evidenţă în calitate de însumări pregnante ale contribuţiei originale a autoarei. De acest fel sunt: configurarea domeniului semanticii textului pe principiile abordării integraliste (p. 50-51), precizarea ariei metaforicului „pre-textual" (metafora lingvistică) drept arie duală, ce cuprinde metaforica *normei* limbii şi metaforica vorbirii în general (p. 113-114), decelarea a două tipuri de funcţionare textuală a metaforelor, anume ca fenomen reperabil în constituţia textuală („ocurenţă metaforică"), respectiv ca procedeu textual reperabil la niveluri superioare de articulare a sensului (p. 127-128), disociere reluată, cu subcategorizări şi ilustrări, la p. 169 şi urm.

Secţiunea a doua a lucrării, intitulată „Investigarea metaforicii textuale", cuprinde, la rândul său, două subsecţiuni: *Fragmente analizate integral* şi *Analiza unei metafore „punctuale" în textul integral al romanului*. Ele reflectă două modalităţi de analiză complementare: pe de o parte, identificarea şi interpretarea procedeelor de sens în articularea lor globală, pe dimensiunea unor (micro-)texte unitare; pe de altă parte, urmărirea funcţiilor semantice ale unei anumite metafore pe toată întinderea romanului. Prima perspectivă se exersează pe capitolul XVII al romanului şi pe un fragment din capitolul XIX înzestrat cu un caracter marcat de coerenţă şi autonomie constitutivă, şi anume primul dintre „basmele metafizice" inserate în roman. Cea de-a doua perspectivă vizează „zâmbetul şi metaforele frumuseţii interioare" şi „drumul şi întoarcerea". Disocierea şi desfăşurarea coerentă a celor două modalităţi de analiză constituie, fără îndoială, un alt aspect de originalitate a

cărţii. Soluţiile proprii, pertinente pentru o caracterizare tipologică a romanului analizat, sunt dezvoltate şi argumentate convingător.

Volumul include la final, ca anexă, un corpus al acelor metafore din roman care cuprind cel puţin un termen din contextul cultural (p. 283-322). Enumerăm doar câteva exemple: „istorie – moară", „dragostea – foc magic", „natura – biserică", „uitarea – foc, moară", „moartea – mireasa lumii", „tăcerea – grai neomenesc". Autoarea rândurilor de faţă îşi aminteşte că Lolita Zagaevschi Cornelius a ezitat, în momentul pregătirii manuscrisului, în ceea ce priveşte menţinerea corpusului ca atare. Într-adevăr, în logica firească a cercetării, identificarea şi organizarea tuturor instanţelor metaforice respective reprezentase o etapă premergătoare – şi, într-un anume sens, auxiliară – analizei din perspectivă funcţional-discursivă a textului la nivelul propriu-zis al *sensului*. În ce ne priveşte, am pledat atunci pentru includerea corpusului în întregimea lui. Fie şi numai acest material faptic vast, în stare pură, anterior prelucrării prin prisma unui anumit cadru teoretic, sau, în orice caz, preorganizat doar în virtutea conceptului de „cadru cultural", este suficient spre a valida utilitatea cărţii în calitate de instrument de referinţă pentru analiza romanului *Luntrea lui Caron* şi pentru interpretarea creaţiei poetice blagiene în ansamblul ei. Astfel, şi cititorul care nu este neapărat interesat de cadrul teoretic al lingvisticii integrale a textului va avea la dispoziţia sa un corpus de fapte textuale extrem de relevant.

Cercetarea materializată în cartea Lolitei Zagaevschi Cornelius propune cu mult mai mult decât o „sinteză", fie ea şi una… „inteligentă", a unor date, concepte şi sugestii de analiză din numeroase surse aparţinând unor orientări teoretice diferite (integralism, cognitivism, structuralism ş.a.), respectiv unor discipline diferite (teoria limbajului, lingvistica discursului/textului, stilistica limbii, stilistica textuală, poetica). Ea se constituie, dimpotrivă, într-un *exemplu de reflecţie teoretică pe deplin coerentă* şi *un model de investigaţie descriptivă relevantă şi pentru alte texte individuale sau alte specii textuale*. Nu avem nicio îndoială că acest volum se va constitui el însuşi într-o sursă bibliografică nu doar „utilă", ci şi, mai ales, provocatoare la reflecţie pentru toţi cei interesaţi de lingvistica integrală a textului (şi de integralism în general). Pentru acest tip de cititor, este demn de menţionat faptul că sursele coşeriene relevante sunt consultate în cvasitotalitatea lor, în contrast cu alte lucrări publicate în ţară, care se raportează doar la sursele – puţine – traduse în română sau la prelegerile cu rol de simplă introducere în problematica integralismului, susţinute de Eugeniu Coşeriu în România şi Republica Moldova.

Subscriem, aşadar, fără rezerve evaluării globale cu care Mircea Borcilă îşi încheie prefaţa la volum: „Cartea Lolitei Zagaevschi Cornelius trebuie apreciată, în ansamblul său, ca o reuşită excepţională în spaţiul eforturilor actuale de constituire a unei ştiinţe integrale a sensului. Ea realizează, pentru prima oară, în mişcarea „integralistă" pe plan internaţional, o corelare sistematică a lingvisticii coşeriene a textului cu obiectivele specifice ale unei investigaţii metaforologice în perspective ascendenţei la eşalonul supraordonat al poeticii. […] Lucrarea reprezintă cea dintâi elaborare sistematică în această direcţie şi se va impune, fără îndoială, ca o izbândă durabilă şi un reper de certitudine pentru studiile noastre viitoare" (Mircea Borcilă, *Prefaţă: Sensul textual şi funcţiile lui metaforice*, p. 11).

EMMA TĂMÂIANU-MORITA
Universitatea „Babeş-Bolyai"
Facultatea de Litere
Cluj-Napoca, str. Horea, 31